

**JAMHURI YA MUUNGO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A**

636

TEHAMA

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Year: 2019

Maelekezo

1. Karatasi hii ina Sehemu **A**, na **B** zenye jumla ya maswali **kumi na sita (16)**.
2. Jibu maswali **yote** kutoka Sehemu **A** na maswali **manne (4)** kutoka katika Sehemu **B**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na Sehemu **B** ina alama sitini **(60)**.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali **yote** katika sehemu hii.

1. Ainisha misingi minne ya kuzingatia katika kutunga maswali ya kuoanisha.

Msingi wa kwanza ni kwamba maswali ya kuoanisha yanapaswa kutungwa kutoka kwenye mada moja. Hii ina maana kwamba vipengele vyote vya maswali na majibu vinapaswa kuwa vinahusiana na mada hiyo hiyo ili kuondoa mkanganyiko kwa mwanafunzi na kuhakikisha kuwa anaweza kutumia maarifa ya mada hiyo ipasavyo.

Msingi wa pili ni kuhakikisha kuwa orodha ya majibu (Orodha B) inakuwa na vipengele vingi kuliko maswali katika Orodha A. Lengo la kufanya hivyo ni kupunguza nafasi ya wanafunzi kubahatisha majibu, hivyo kuhakikisha kuwa mwanafunzi anayejibu swali hilo anatumia uelewa wake wa kweli na siyo bahati nasibu.

Msingi wa tatu ni kuhakikisha kuwa swali halina utata. Maswali ya kuoanisha yanapaswa kuwa wazi na yasiyo na maana mbili au zaidi. Kwa kufanya hivyo, mwanafunzi anaweza kuelewa vizuri anachotakiwa kufanya bila kuchanganywa na tafsiri nyingi au zisizoeleweka.

Msingi wa nne ni kuhakikisha kuwa kila swali la kuoanisha lina jibu sahihi linalolingana moja kwa moja nalo. Hii husaidia kuondoa wasiwasi kwa wanafunzi na kuhakikisha kuwa tathmini ya uelewa wao ni sahihi na ya haki.

2. Bainisha hatua nne za kufuata wakati mwanafunzi wa somo la TEHAMA anataka kufungua programu andishi kwa ajili ya kuchapa barua.

Hatua ya kwanza ni kuelekeza mshale wa kiteuzi kwenye eneo lililoandikwa “Start” katika kona ya chini kushoto ya skrini ya kompyuta. Hii ni hatua ya awali inayomuwezesha mtumiaji kufungua menyu ya programu zote zilizopo kwenye kompyuta.

Hatua ya pili ni kuchagua sehemu ya “All Programs” au “All apps” kutegemeana na mfumo wa uendeshaji wa kompyuta. Hatua hii hufungua orodha ya programu mbalimbali zilizowekwa kwenye kompyuta, na hivyo kumpa mwanafunzi nafasi ya kutafuta programu anayoitaka.

Hatua ya tatu ni kubofya sehemu iliyoandikwa “Microsoft Office” au kifurushi kingine chenye programu andishi kama Microsoft Word. Hii ni hatua ya kuelekea moja kwa moja kwenye sehemu ambapo programu andishi inapatikana.

Hatua ya nne ni kuchagua na kubofya “Microsoft Word” au jina la programu andishi lengwa. Programu hiyo itafunguka na kumruhusu mwanafunzi kuanza kuchapa barua kwa kutumia zana zilizopo kama fonti, jedwali, muundo wa aya na kadhalika.

3. Eleza kwa kifupi hatua za kufuata unapofundisha mada ya usikivu katika somo la TEHAMA kwa kutumia kanda ya redio.

Hatua ya kwanza ni kuandaa vifaa vya kutumia katika somo la usikivu. Vifaa hivyo vinaweza kuwa redio, kanda ya redio au kifaa kingine cha kucheza sauti. Mwalimu anatakiwa kuhakikisha kuwa vifaa vyote viko katika hali nzuri ya kufanya kazi.

Hatua ya pili ni kuhakikisha kuwa darasa liko katika hali ya kimya na utulivu. Wanafunzi wanapaswa kuketi vizuri, bila makelele au usumbufu wowote ili waweze kusikiliza kile kinachochezwa kutoka kwenye redio kwa makini.

Hatua ya tatu ni kuweka kanda ya redio kwenye kifaa cha kucheza na kuhakikisha kuwa sauti ni ya wastani, kisha kuanza kucheza kanda hiyo. Wanafunzi wanapaswa kuelekezwa kusikiliza kwa makini maudhui ya somo lililorekodiwa.

Hatua ya nne ni kumaliza kipindi cha kusikiliza kwa kuwauliza wanafunzi maswali ya mwongozo yanayohusiana na yale yaliyosikika kwenye kanda. Hii husaidia kupima uelewa wao na kuchochea majadiliano ya kina kuhusu kile walichosikia.

4. Bainisha mambo manne yanayotakiwa kufanywa na mwalimu wa somo la TEHAMA anapoandaa azimio la kazi.

Jambo la kwanza ni kuchambua muhtasari wa somo la TEHAMA. Hii husaidia kubaini mada zote zinazopaswa kufundishwa katika mwaka wa masomo au kipindi fulani kilichopangwa na kurahisisha upangaji wa ratiba.

Jambo la pili ni kutambua idadi ya vipindi vinavyopaswa kutumika kufundisha kila mada. Mwalimu anatakiwa kuangalia ratiba ya shule ili kupanga vipindi kwa ufanisi bila migongano.

Jambo la tatu ni kuandaa mbinu mbalimbali za kufundishia ambazo zitaendana na mada na uwezo wa wanafunzi. Mbinu hizo zinapaswa kuhamasisha ushiriki wa wanafunzi, kuchochea udadisi na kuongeza uelewa wa somo.

Jambo la nne ni kuchagua zana au vifaa vya kufundishia vinavyofaa kwa kila mada. Zana hizo zinaweza kujumuisha kompyuta, projecta, michoro au vifaa halisi vinavyosaidia kuwasilisha maudhui kwa ufanisi zaidi darasani.

5. Onesha kwa kifupi wanufaika wanne na jinsi wanavyoweza kunufaika kwa kutumia maktaba katika jamii.

Mwanafunzi hunufaika kwa kutumia maktaba kupata vitabu vya kiada na ziada vinavyosaidia kupanua maarifa yake darasani na kumsaidia kufanya utafiti wa kina zaidi wa masomo anayojifunza.

Walimu hunufaika kwa kutumia maktaba kupata rasilimali mbalimbali za kufundishia kama vile vitabu vya rejea, majarida ya kitaaluma, na miongozo ya mtaala ambayo huwasaidia kuboresha ufundishaji wao.

Watafutaji kazi hunufaika kwa kutumia maktaba kutafuta taarifa za nafasi za ajira, kuandika wasifu (CV), na kujifunza stadi mpya kupitia vitabu au intaneti vinavyopatikana ndani ya maktaba.

Wafanyabiashara hunufaika kwa kupata taarifa za soko, maarifa ya biashara, na vitabu vya uongozi vinavyosaidia kukuza biashara zao na kuongeza ufanisi wa kiutendaji.

6. Fafanua kwa kifupi faida nne za kusafirisha vifurushi kupitia Shirika la Posta.

Huduma ya posta huhakikisha kuwa kifurushi kinafika salama bila kuharibika kwa kuwa hutumia mifumo rasmi ya ufungaji na usafirishaji unaozingatia usalama wa bidhaa.

Posta humpa mtumaji uhuru wa kuchagua aina ya huduma anayohitaji, kama vile huduma ya haraka au ya kawaida kulingana na uharaka na aina ya kifurushi.

Gharama za kusafirisha kupitia posta ni nafuu ukilinganisha na njia binafsi za usafirishaji, hivyo humwezesha hata mtu wa kipato cha chini kutumia huduma hii kwa ufanisi.

Huduma ya posta ina mtandao mpana unaowezesha kifurushi kufika hata maeneo ya vijijini ambako huduma binafsi za usafirishaji zinaweza kuwa hafifu au zisizopatikana kabisa.

7. Eleza kwa kifupi umuhimu wa zana nne zinazotakiwa kutumika katika kufundishia mada ya huduma za Posta.

Bahasha hutumika kama mfano wa kifaa cha kufungia barua au hati ili mwanafunzi aelewe jinsi nyaraka hutumwa kwa usalama na mpangilio rasmi.

Stempu huonesha kuwa barua imetozwa ada ya posta na ni nyenzo muhimu ya kufundisha wanafunzi kuhusu malipo ya huduma za barua.

Sanduku la posta linatumika kuwaelewesha wanafunzi sehemu rasmi ya kupokelea barua, na pia linasaidia kufahamu namna ya kupanga anuani za kupokelea barua.

Barua yenyewe ni zana ya kuonesha mfano wa maudhui yanayotumwa kupitia posta na husaidia mwanafunzi kuelewa aina ya mawasiliano rasmi yanayopitishwa kwa njia ya barua.

8. Onesha maeneo manne maalumu ambayo alama za kuashiria hatari hutumika.

Katika maeneo ya barabara yenye mteremko mkali, alama huwekwa kuwaonya madereva kuchukua tahadhari kwa ajili ya usalama wao na wa watumiaji wengine wa barabara.

Sehemu zenye maporomoko au hatari ya mawe kuanguka huwekwa alama za tahadhari ili kuwatahadharisha watu kutovuka au kuchukua hatua za ziada kujikinga.

Maeneo yenye uwepo wa mafuta ya petroli au gesi huwekwa alama zinazoashiria hatari ya moto au mlipuko, hivyo kuwaongoza watu kuepuka matumizi ya moto wazi.

Kwenye njia ya reli au vivuko, huwekwa alama zinazoonesha hatari ya gari la reli kuvuka ili kuepusha ajali kwa magari na waenda kwa miguu.

9. Changanua faida nne za kuwatumia wanafunzi katika kuandaa zana za kufundishia na kujifunzia somo la TEHAMA.

Kuwahusisha wanafunzi katika kuandaa zana huongeza ari ya kujifunza kwani hujihusisha moja kwa moja na mchakato wa somo, hivyo kuongeza motisha ya kushiriki kikamilifu.

Huwasaidia wanafunzi kukuza udadisi na ubunifu kwa sababu wanapotengeneza zana, hujifunza kutatua matatizo na kufikiri kwa kina kuhusu mahitaji ya somo.

Hujenga uhusiano mzuri kati ya wanafunzi na mwalimu, pamoja na uhusiano wa ushirikiano baina yao, jambo linalosaidia katika kazi za pamoja darasani.

Husaidia kubaini na kukuza vipaji vya wanafunzi, hasa wale wenye uelewa wa haraka katika TEHAMA, na kuwajengea msingi wa kujiamini na kutumia maarifa yao katika mazingira halisi.

10. Ainisha sifa nne za malengo mahususi katika andalio la somo la TEHAMA.

Lengo mahususi linapaswa kupimika, yaani liwe na uwezo wa kupimwa au kutathminiwa ili kujua kama limefikwa au la kwa kutumia njia za upimaji darasani.

Lengo lazima lionyeshe muda, yaani ni katika kipindi gani mwanafunzi anatarajiwa kutimiza lengo hilo, kwa mfano “mwishoni mwa kipindi...”.

Lengo lazima lionyeshe mlengwa, yaani mwanafunzi, kwa sababu yeye ndiye anayelengwa na shughuli zote za ufundishaji na ujifunzaji.

Lengo linapaswa kuwa na uhusiano wa moja kwa moja na mada inayofundishwa ili liweze kuwa na maana katika muktadha wa somo husika na kurahisisha upimaji wake.

SEHEMU B (Alama 60)

Jibu maswali **Manne** katika sehemu hii.

11. Eleza umuhimu wa kutumia vifaa vya TEHAMA wakati wa ufundishaji na ujifunzaji wa somo la TEHAMA.

Kutumia vifaa vya TEHAMA husaidia wanafunzi kuelewa kwa undani na kwa haraka kwa kuwa vifaa hivi huwasilisha taarifa kwa njia ya kuona na kusikia kwa wakati mmoja. Kwa mfano, kutumia video, picha au michoro huchochea uelewa wa kina wa somo.

Vifaa vya TEHAMA huchochea udadisi kwa wanafunzi kwa kuwawezesha kuchunguza mambo kwa kutumia teknolojia kama vile intaneti au programu za kielimu. Hii huongeza ari ya kujifunza na kuongeza hamasa ya kushiriki darasani.

Hutunza kumbukumbu mbalimbali kama vile alama za wanafunzi, kazi zilizofanyika na taarifa za maendeleo ya wanafunzi. Hii humwezesha mwalimu kuwa na ufuatiliaji sahihi wa maendeleo ya kila mwanafunzi.

Vifaa vya TEHAMA humsaidia mwanafunzi kupenda somo la TEHAMA kwa kuwa hujifunza kwa njia ya vitendo na kwa kutumia teknolojia ambayo ni sehemu ya maisha yao ya kila siku. Hili huimarisha uhusiano wao na somo.

12. Eleza faida zipatikanazo katika ufundishaji wa somo la TEHAMA kwa vitendo.

Ufundishaji kwa vitendo huongeza uelewa wa somo kwa sababu mwanafunzi hujifunza kwa kufanya, badala ya kusikia au kusoma tu. Kupitia kufanya vitendo, mwanafunzi hupata uzoefu wa moja kwa moja unaobaki akilini kwa muda mrefu.

Mwanafunzi anapata nafasi ya kueleza mawazo yake na kutatua matatizo kwa kutumia maarifa ya somo la TEHAMA. Hii hujenga uwezo wa ubunifu, kufikiri kimantiki na kufanya maamuzi sahihi.

Ufundishaji wa vitendo husaidia kukuza ujuzi na stadi muhimu za matumizi ya vifaa vya TEHAMA, jambo linalowajengea wanafunzi maandalizi bora ya maisha ya baadaye na kazi zinazohusisha teknolojia.

Njia hii ya ufundishaji huongeza ushiriki wa wanafunzi darasani kwa sababu wanahusika moja kwa moja na kazi mbalimbali, hivyo huchochea ari, hamasa na kujituma zaidi kwao.

13. Elezea vikwazo vitano vinavyolifanya somo la TEHAMA kushindwa kufundishwa kwa ufanisi katika shule za msingi nchini Tanzania.

Ukosefu wa walimu wenye ujuzi wa TEHAMA ni kikwazo kikubwa kwani wengi wao hawajafundishwa au hawajapewa mafunzo ya kutosha ya kutumia vifaa vya TEHAMA kwa kufundishia.

Shule nyingi hazina vifaa vya TEHAMA kama vile kompyuta, projecta, na vifaa vya sauti na picha. Kukosekana kwa vifaa hivyo kunafanya somo la TEHAMA kufundishwa kinadharia pekee bila vitendo.

Ukosefu wa nishati ya umeme kwenye baadhi ya shule husababisha vifaa vya TEHAMA kushindwa kutumika hata pale ambapo vinapatikana. Hii ni changamoto kubwa hasa kwa shule zilizopo maeneo ya vijijini.

Gharama kubwa za ununuzi na matengenezo ya vifaa vya TEHAMA huwafanya waendeshaji wa shule kushindwa kuviwekeza, hivyo kusababisha utegemezi mkubwa kwa rasilimali chache zilizopo.

Baadhi ya shule hazina miundombinu ya kuendesha mafunzo ya TEHAMA kama vile vyumba maalum vya mafunzo ya kompyuta, usalama wa vifaa na mifumo ya kuhifadhi na kutumia taarifa kielektroniki.

14. Fafanua hoja tano juu ya umuhimu wa kutoa mitihani kwa wanafunzi katika somo la TEHAMA.

Mitihani humsaidia mwalimu kujua kiwango cha uelewa wa mwanafunzi kuhusu somo. Kwa kupitia matokeo ya mitihani, mwalimu anaweza kujua ni maeneo gani yanahitaji marejeo au msisitizo zaidi.

Mitihani humwezesha mwalimu kutathmini kama malengo ya somo yamefikwa au la. Hili ni muhimu katika kupanga hatua zinazofuata kwenye mtaala na katika uboreshaji wa mbinu za ufundishaji.

Kwa mwanafunzi, mitihani hutoa motisha ya kujifunza kwa bidii zaidi, hasa pale anapopata matokeo mazuri ambayo humtia moyo kuendelea kujitahidi katika somo la TEHAMA.

Mitihani husaidia kupanga wanafunzi katika makundi au michepuo kulingana na uwezo wao. Hili ni muhimu katika kupanga mwelekeo wa kitaaluma wa kila mwanafunzi.

Matokeo ya mitihani hutumika kama nyenzo ya kuripoti maendeleo ya mwanafunzi kwa wazazi na wadau wengine wa elimu, na hivyo kuwezesha ushirikiano wa karibu kati ya familia na shule.

15. Eleza mambo yanayoweza kuathiri uwasilishaji wa habari iliyosemwa.

Matatizo ya kimaumbile katika ogani za sauti au kusikia kama vile kigugumizi, kiziwi au ugonjwa wa koo huathiri uwasilishaji wa habari kwa sababu mwasilishaji hawezi kuwasiliana kwa ufasaha.

Matumizi ya lugha isiyoeleweka vizuri kwa hadhira kama vile kutumia lugha ya kigeni au misamiati migumu hufanya wasikilizaji washindwe kuelewa ujumbe unaotolewa.

Mazoea mabaya ya uwasilishaji kama vile kuongea haraka sana au polepole mno, au kutumia sauti isiyoeleweka, husababisha ujumbe kufikishwa vibaya au kutofikika kabisa.

Vurugu za mazingira kama kelele, vifaa vya kufundishia visivyofanya kazi vizuri au ukosefu wa umakini kwa wasikilizaji huzuia ujumbe kuwasilishwa kwa mafanikio.

Ujumbe wenye maneno yenye maana mbili au zaidi unaweza kupokelewa tofauti na kusababisha tafsiri potofu ya kile kilichokusudiwa kuwasilishwa na mwasilishaji.

16. Toa hoja tano kuthibitisha kauli hii: “Kufanya majaribio ya zana kabla ya kuitumia darasani ni jambo la muhimu sana”.

Husaidia kuhakikisha kuwa zana inafanya kazi ipasavyo kabla ya kufikishwa kwa wanafunzi darasani. Hii hupunguza matatizo ya kiufundi ambayo yanaweza kuchelewesha somo.

Humsaidia mwalimu kujua jinsi bora ya kuitumia zana hiyo katika kufundishia na hivyo kuongeza ufanisi katika kufikisha somo.

Hutoa nafasi ya kubaini mapungufu yoyote yaliyomo kwenye zana na kuyarekebisha kabla ya somo kuanza. Hii huongeza ubora wa vifaa vya kufundishia.

Humwezesha mwalimu kupanga vyema mchakato wa somo kwa kutumia zana hiyo, ikiwa ni pamoja na kutambua muda unaohitajika na namna ya kuhusisha wanafunzi.

Hupunguza wasiwasi au hofu ya kutumia teknolojia mbele ya wanafunzi kwa sababu mwalimu anakuwa tayari amezoea kuitumia, hivyo kuwa na uhakika zaidi wa kile anachofundisha.